

ANATOLIA MODERNA - YENİ ANADOLU, cilt I ve II. Yayın tarihleri 1991, ilki 335 ikincisi 254 sayfadır. Hazırlayan: İstanbul'daki Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü—l'Institut Français d'Études Anatoliennes d'Istanbul. Dağıtıcısı: Librairie d'Amérique et d'Orient, Adrien Maisonneuve. Ederleri yazılı değildir. Seri adı: Bibliothèque de l'Institut Français d'Études Anatoliennes d'Istanbul (Anciennement Bibliothèque archéologique et historique de l'Institut français d'Archéologie) n. XXXIII ve XXXIV.

Altmışınçı kuruluş yılını tamamlayan İstanbul'da kurulu bulunan Fransız Enstitüsü, şimdi bu faaliyetini bir süreli dergi ile süsleme çabası içine girerek, birbiri ardı iki sayı çıkardığı süreli yayını ilim âlemine vermiş bulunmaktadır. Kuruluşundan kısa bir süre sonra neşriyata başlayan bu kültür ve araştırma merkezinin kuruluşunu Türk sanatı araştırmalarının unutulmaz siması A. L. Gabriel başlatmıştı.¹ 1931 yılında başlatılan çalışmalar İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği büyük buhranlara rağmen emekleme de olsa devam ettirildi ve meydana gelen büyük ekonomik değişikliklere paralel olarak ilmî çalışmalara hız verildi. Bunların detayına başka bir tanıtma vesilesiyle değinmek ümidiyle süreli yayına geçecek olur isek 1951 yılında ilk çekirdeğin atıldığını görüyoruz. Adeta şimdiki ismin bir tohumu sayılan *Anadolu* adında bir dergi çıkarıldı. Üç tane çıkarılan bu dergilerden bir tanesi Orta ve Yeniçağ dönemi ile kültür tarihimiz üzerine inceleme ve bibliyografya denemeleri ile dolu bulunmaktadır. Devam ettirilemeyen bu çalışma yöneticileri yıldırmadığı için yeni bir tane istenmiş ve *Travaux et Recherches en Turquie* başlığı altında bir dizi planlanmış ve iki tane de bitirilmiş bulunmaktadır.² Bir süreli yayına dönüştürülmesi mümkün olmakla birlikte ayrı bir isim alması ve belirli bir metot çerçevesi içinde sonraki nesillere kalması istenen derginin ismi ve izleyeceği yol üzerinde uzun zaman durulduktan sonra isabetli bir karar sonucu *Anadolu* adı verilmiştir. Belirli çevrelerde çok defa tedirginlik yaratan Arkeoloji sözcüğünden kolayca vazgeçen ve üzerinde araştırma yaptığı yörenin tam adını veren Fransızlar diğer Avrupalı meslekdaşlarına karşı bir üstünlük sağlayarak merkezlerinin esas çalışma hedefini de göstermişlerdir. Türkiye topraklarının eski dönemleri için Antiqua—Eski adını verirken Moderna—Yeni sıfatı ile nisbeten günümüze yakın konulara eğileceklerini ih-sas etmiş bulunmaktadırlar. Sunuş yazısını kaleme alan J-L. Bacqué-Grammont, hedefi belirleme yanında Türk tarihinin kaynaklarına eğilirken çok eski devirlere yönelik çalışmalara yatkın oldukları mesajını iletmekten geri durmamaktadır. Bunun başarılı bir şekilde yürütüleceğini, uzun zamandan beri devam ettirilen *Turcica* dergisi ile Fransızlar ispat etmiş bulunuyorlar. *Journal Asiatique* gibi asirdide bir dergiyi, ihtisas alanında ilim dünyasına tanı-tıp Şark âlemini müstakil bir şekilde inceleyen Fransız âlimleri, çok uzun zamandan beri muhtelif cemiyetlerinde çeşitli isimler altında süreli dergiler çıkarmaktaydılar. Fransa Millî Eğitim Bakanlığı ile Hariciye Bakanlığına bağlı kuruluşların iç bünyeleri bizi şimdilik ilgi-

¹ S. Eyice, "Prof. Albert-Louis Gabriel, 1883-1972," *Bulleten XXXVII/147* (Temmuz 1973) s. 321-363, konu s. 346-349 arasında bulunmaktadır.

² Bu eserler için yazdığım tanıtma yazısı: *Erdem* II/6 (Eylül 1986) s. 925-926, tamamlayıcı bibliyografya ile birlikte dir.

lendirmez görünmekle birlikte, 100 seneyi aşkın Kahire'de faaliyet gösteren ve kısaca IFAO diye tanınan Şark Arkeolojisi Enstitüsü'nün neşriyatı ve süreli yayınları, Şam'da faaliyette bulunan IFEAD diye tanınan Arap Araştırmaları Merkezi, gene aynı şehirdeki IFAPO diye tanınan Yakın Doğu Arkeolojisi Araştırma Merkezi her zaman için Anadolu ile ilgili yayınlarını peşpeşe yaratırlar. IFEA diye ilim âlemine kendisini tanıtan İstanbul'daki merkezin şimdi ise bu dergi ile kısa bir zaman içinde hak ettiği şöhrete kavuşacağını ileri sürmekle hiç de mübalağa etmediğim kanısındayım.

Büyük boy kuşe kağıda, kapağı resimli olarak neşre başlayan dergide şu araştırmaları görmekteyiz:

I. sayı: Neşet Çağatay, "Les Akhis en Anatolie. Ahi Evren et son entourage" (s. 3-10). Nezini Aykut, "The Anatolian Seljuq Sultan Siyâvuş (Jimri)" (s. 11-25). Mehmed Serhan Tayşi, "Vie et personnalité mystique de Merkez Efendi" (s. 27-34). Frédéric Hitzel, "Étienne-Félix Héning, un jacobin à Constantinople (1793-1795)" (s. 35-46). Orhan Koloğlu, "Blak Bey, précurseur du Tanzimat. Une famille française au service de la Sublime Porte (1820-1923)" (s. 47-114). Edhem Eldem, "Quelques lettres d'Osman Hamdi Bey à son père lors de son séjour en Irak (1869-1870)" (s. 115-136). Makaleler kısmının burada tamamlanmasından sonra derginin kurmak istediği bir gelenek yeri vardır. Bu tarz dergiler zaman zaman veya düzenli aralıklarla verdikleri ek ciltler ile de tanınırlar. Muhtelif sıfatlar alan bu ekleri şimdilik dergi içinde göstermek isteyen kurucu müdür Jean-Louis Bacqué-Grammont, yıllardan beri sürdürdüğü Türk-Safevi araştırmaları dizisinin XVI.sını (s. 137-187) burada neşrederken ekine M. Tayyib Gökbilgin'in tanınmış bir makalesinin yeni bir yayınına Fransızca tercümesi ve değişik bir çevre yazısı ile birlikte vermektedir (s. 187-229). Programmes diye adlandırılan bölümde dört makale bulunmakta ve geliştirilmekte olan bazı çalışmaların ilk sonuçlarını haber vermektedir (s. 231'den sonra).³ Kuruluşlar diye isim verilen bölüm içinde iki merkez üzerine kaleme alınan makaleler görülmektedir. Son makale ise H. Dehérian adlı bir araştırmacının unutulmaya yüz tutan bir araştırmasının tekrar yayını yapılmıştır. Derginin kapağında, Boğaziçi'nde bulunan Fransız Yazlık Sarayı vardır.

Sayı 2'nin alt başlığı "Derviches et cimitières ottomans"dır ve tarihi bir fotoğrafta mezar taşları önünde oturan üç din adamı bulunmaktadır. Adeta bir özel sayı mahiyetinde çıkan bu sayı için bir gelenek başlatması temenni edilir. Bu tarz dergiler için belirli konuları birbirlerinden ayırmasında, mütehassıslar kadar meraklı bir çevreye inilmesi bakımından da yarar vardır. Dergi çok özel bir konuya eğilmiş görünmekle birlikte, zaman zaman güncelliğini koruyan bir konuya eğilmiştir. Dini tarikatlar ve mezarlıklar üzerine bir süreden beri özel ilgi gösteren Enstitüye bağlı araştırmacılar,⁴ elde ettikleri verileri sırası geldikçe neşretmektedirler. Bu sıralarda Enstitü daha geniş çapta bir araştırmaya da girişmiş bulunuyordu. Dervişler ile mezarlıklarımız hakkında özel bir bilgi kaynağı olan dergi içinde sırası ile şu araştırmalar mevcut bulunmaktadır:

Jean-Louis Bacqué-Grammont et Nicolas Vatin, "Stelae Turcicae IV. Le cimetière de la bourgade Thrace de Karacaköy" (s. 7-27). Uzun bir diziyeye başladıkları anlaşılın araştırmacı-

³ M. T. Gökbilgin, "Arz ve Raporlarına Göre İbrahim Paşa'nın İrakeyn Seferindeki İlk Tedbirleri ve Fütuhâtı," *Bellelen XXI/83* (Temmuz 1957), dipnotu verilmeyen bu araştırmacının çevirisinde notlar dip tarafa konulmuştur.

⁴ Fransız Enstitüsüne gelen araştırmacılar ve kaldıkları süre hakkında 1986 yılında çıkan bir sergi broşüründen sonra şu kılavuz içinde bilgi bulunmaktadır: *Anatolie Antique. Feuilles Française en Turquie. Catalogue de l'exposition*, Paris-İstanbul 1990, s. 49-70.

lar, düzenli bir mezarlık bulununca nasıl çalışılması gerektiği üzerinde durmaktadırlar. Bu metotlu çalışmalarını, ele almayı planladığım müşterek kitaplarında da devam ettirmektedirler. Derginin ismi verilmemekle birlikte dossier'sini meydana getiren, İstanbul'un Merdivenköy diye tanınan semtindeki Bektaşî Tekkesi'dir. En eski eserlerden birisi olması gerekirken bu müessesenin karşılaştığı pek çok sorun yüzünden güçlükle ayakta durması bile bir mucize olarak gerçekleşmiştir. Bütün evreleri değişik araştırmacılar tarafından ele alınmış bulunmaktadır (s. 29-135). Alt başlıklar sırası ile: 1. "Stelae Turcicae V" bölümü N. Vatin tarafından, "Merdivenköy et la géographie bektachie de l'Empire Ottoman" Thierry Zarcone tarafından, "Note sur la typologie des stèles" J-L. Bacqué-Grammont tarafından, "Note sur le formulaire des épitaphes Bektachies de Merdivenköy" N. Vatin tarafından, "Notes sur les chronogrammes des stèles de Merdivenköy, Mansur Baba et Gözcü Baba" Edhem Eldem tarafından kaleme alınıp bitirilmiştir. 2. kısım tarihe ayrılmış ve kısa sütunlar halinde muhtelif kişiler tarafından işlenmiştir. Son kısım bir sanat tarihi açısından ele alınıp tekkenin geçirdiği evreler ve şimdiki durumu üzerinde bir çalışma kaleme alınmıştır. Rölöveleri de konulan binalar yakın bir geçmişte restore edilerek canlandırılmaktaydı. Bölümün en son kısmında, girişde adlarını gördüğümüz araştırmacıların bu kere H.-P. Laqueur isminin katılması ile *Stelae Turcicae* serisinin V. sini kaleme aldıklarını görüyoruz (s. 92-135).

Thierry Zarcone "Histoire et croyances des derviches turkestanais et indiens à Istanbul" (s.137-200) ve "Soufisme et franc-maçonnerie à la fin de l'Empire Ottoman: L'exemple du Şeyhülislâm Musa Kazım Efendi (1850-1920)" (s. 201-208) adlı makalelerinden sonra Nedret İşli ile birlikte "La population des couventes de derviches d'Istanbul à la fin du XIXe siècle" (s. 209-220) adlı makalede ismi geçer. A. Popovic, "Les orders mystiques musulmans dans les Balkans à l'époque post-ottomane" (s. 221-226) ile N. Clayer "La Voix du Bektachisme: une revue bektachie Albanaise publiée aux États-Unis (1954-1955)" adlı makaleler son dönemlerdeki bazı sorunlar üzerinedir. Son araştırma J. Strauss adlı genç Alman araştırmacının çağdaş bir Uygur dini metni üzerine çalışmasıdır.

Uzun yıllar devam edeceğini ve kısa zaman zarfında akranı enstitü dergilerine ulaşmaktan öte geçeceğini ümitle beklediğimiz bu süreli yayının yeni sayılarının düzenli bir ahenk içinde çıkmasını ve kaynakçalardaki yerini almasını bekleriz.

PROF. DR. MAHMUT H. ŞAKIROĞLU
A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi,
Tarih Bölümü.